

najproblematičnijim točkama modernog svijeta, makar su oni dobro poznati i čak priznati vlastitim poglavljem u knjizi. S druge strane, ne obrađuje se niti označava duga kriza u Sudanu, kod kojega bi se mogli naći argumenti u skladu s Diamondovom tezom, ali ni banalni primjeri kriznih točaka gdje okoliš nema pretjeranih problema (poput Jugoslavije). Međutim, oba slučaja Diamond spominje takoreći u prolazu kao neugodna »rješenja ekoloških i populacijskih problema« (str. 565).

Osobno smatram najvećom prednošću *Sloma* to što se jasno obračunava s čestim problemom historiografije - pretpostavkom da su ljudi prijašnjih vremena, iako različitih nazora, ipak bili racionalni. Primjerice, Diamondu se veoma svidjelo pitanje jednog njegova studenta - »Što je onaj otočanin koji je posjekao posljednje palmino stablo na Uskršnom otoku rekao dok ga je sjekao?« - pa ga ponavlja na nekoliko mjesta (str. 137, 477). Pritom se i izravno osvrće na Tainterovo djelo *Slom kompleksnih društava* i njegov zaključak da članovi kompleksnih društava »kad im postane jasno da resursi propadaju, poduzimaju neke racionalne korake kako bi taj problem riješili«. Naravno, Diamond se ne slaže te posvećuje 14. poglavlje (*Zašto neka društva donose katastrofalne odluke*) svojoj raščlambi razloga iracionalnog ponašanja kako bi upozorio da društvo ne mora nužno ispravno odgovoriti na probleme čak i kada ih je svjesno.

Usporedba sa *Svim našim oružjima* je neizbježna, no smatram da se radi o zrelijem i važnijem djelu. Presudne utjecaje okoliša *Oružja* strukturno je zamijenila pažljivo građena dihotomija ekologije i kulture u *Slomu*. Suvišno je uopće pisati da je ovo djelo neizbježno za svakoga koga zanima ekonomska ili ekohistorija, ali i trenutačno goreće teme poput održivosti ili budućnosti globaliziranog svijeta. Također bih pridodao misao da je struktura knjige u kojoj se pet temeljnih čimbenika preispituje kroz mnoge primjere idealna za laku adaptaciju u sveučilišni kolegij. Iako ju je napisao nepovjesničar, svakako je riječ o jednoj od najintrigantnijih sinteza današnjeg vremena.

Goran Mihelčić

PODRAVINA: ČASOPIS ZA MULTIDISCIPLINARNA ISTRAŽIVANJA, ODG. UREDNIK DRAGUTIN FELETAR, UREDNIK HRVOJE PETRIĆ, VOL. 7, 2008., BR. 13, STR. 1 - 248

Znanstveni polugodišnjak za multidisciplinarna istraživanja vezana za podravski prostor, *Podravina*, u svojem 13. broju donosi 13 znanstvenih i stručnih radova te gotovo jednak broj prikaza novih knjiga, časopisa, ostalih publikacija te znanstvenih događaja.

Što se tiče znanstvenih i stručnih radova, kao i većina prošlih brojeva, i ovaj donosi priloge iz različitih znanstvenih disciplina. Broj se otvara trima izvornim znanstvenim radovima koji govore o rezultatima arheoloških istraživanja vezanih za varaždinski Stari grad i utvrdu Gradić u Torčecu. Marina Šimek, viša kustosica u Gradskom muzeju Varaždina, u prilogu *Arheološka istraživanja varaždinske utvrde i Projekt BASTION* prvo ukratko predstavlja Projekt BASTION, a zatim i prve rezultate terenskih istraživanja na položajima vanjskog obrambenog prostora oko varaždinskoga Staroga grada. Projekt BASTION ostvaruje se u međusudjedom programu

Slovenije, Mađarske i Hrvatske, dijelom ga sufinancira i EU preko svojeg programa INTERREG III A, a cilj mu je prikupljanje relevantnih arhivskih i arheoloških podataka o renesansnim fortifikacijskim sustavima u Varaždinu i Mariboru, koje povezuje ime renesansnog projektanta Dominica de Lalija. Što se tiče varaždinske utvrde, osim pokretnih nalaza koji će upotpuniti sliku života u utvrdi, pronađeni su i kameni te drveni dijelovi vanjske obrambene arhitekture. U sljedećem prilogu, *Dendrokronološka istraživanja drva iz Staroga grada u Varaždinu*, pisanom na engleskom jeziku, Katarina Čufar s ljubljanskoga Biotehničkog fakulteta i Marina Šimek na temelju dendrokronoloških istraživanja drvenih dijelova spomenutih u prijašnjem prilogu određuju njihovu dataciju i namjenu - dio drvenih konstrukcija predstavlja ostatke mosta ili prilazne rampe, a dio ostatke drvene obrambene ograde te su oba iz 14. i 15. stoljeća. Treći arheološki rad, *Dendrokronološko datiranje drva s lokaliteta Torčec - Gradić u sjevernoj Hrvatskoj*, koji potpisuju Katarina Čufar, Tajana Sekelj-Ivančan iz zagrebačkog Instituta za arheologiju i Michael Grabner iz bečkog Institut für Holzforschung, a koji je pisan paralelno na hrvatskom i engleskom jeziku, donosi rezultate dendrokronoloških analiza uzoraka drva prikupljenih pri arheološkim istraživanjima srednjovjekovne utvrde Gradić u Torčecu. Drvene grede o kojima je riječ bile su ugrađene u drvenu konstrukciju utvrde nakon 1263., odnosno u trećoj fazi gradnje. Sva tri priloga popraćena su fotografijama, tablicama i grafikonima.

Nakon arheoloških slijede povijesne teme, i to obuhvaćajući razdoblje od srednjeg vijeka do sredine 20. stoljeća. U svojem izvornom znanstvenom radu *Kartografski izvori za povijest etnokonfesionalnih odnosa na području Varaždinskoga generalata i dijela Križevačke županije* česta suradnica *Podravine*, Mirela Slukan-Altić iz Instituta društvenih znanosti »Ivo Pilar« iz Zagreba, na temelju kartografskih izvora iz 17., 18. i 19. stoljeća - s obzirom na to da su pisani izvori rijetkost - donosi podatke o etnokonfesionalnom sastavu podravskih naselja, naseljavanju Vlaha te o samoj teritorijalnoj organizaciji vjerskog života na područjima iz naslova koja odlikuju etnokonfesionalna prožimanja i interkulturalnost. Osim izvornih kartografskih izvora koje je koristila, autorica kao prilog svojem tekstu donosi i kartu konfesionalnog sastava Varaždinskoga generalata i dijela Križevačke županije za 1822. godinu, koju je sama izradila s obzirom na dostupne izvore, te tablicu u kojoj je popisan etnokonfesionalni sastav župa za isti prostor i istu godinu.

Poznati suradnik *Podravine*, Ranko Pavleš iz koprivničke Podravke, donosi izvorni znanstveni rad *Cesta kralja Kolomana* koji je plod autorova dugogodišnjeg bavljenja srednjovjekovnom topografijom Križevačke županije, o čemu je objavio i knjigu *Koprivničko i đurđevčko vlastelinstvo : povijest, topografija, organizacija*, 2001. Novi Pavlešov rad iz tog područja nastoji utvrditi kojim je smjerom išla »cesta kralja Kolomana«, razmatrajući pritom različit prikaz njezine putanje u djelima povjesničara i u srednjovjekovnim dokumentima, vjerujući više samim dokumentima. Pavleš također odbacuje neke teze koje su tu cestu izjednačavale s nekim drugim srednjovjekovnim cestama. Rad je popraćen i kartom putanje ceste.

Dražen Nemet iz Zagreba u preglednom radu *Koprivnica i Ernušti* daje sažet pregled povijesti srednjovjekovne Koprivnice od 1477. kada ju je kralj Matijaš Korvin dao Ernuštima do 1540. dokad su Ernušti njome vladali. Autor zaključuje da je to razdoblje stagnacije razvoja Koprivnice, štoviše čak i nazadovanja. Jedan od razloga je nemaran odnos vlasnika prema svojem posjedu, ali i opće stanje u kraljevstvu u to vrijeme.

Ljiljana Dobrovšak iz Instituta društvenih znanosti »Ivo Pilar« iz Zagreba, koja je u *Podravini* br. 6 (2004.) već objavila prilog o Židovima u Koprivnici u 19. stoljeću, u ovom broju objavljuje izvorni znanstveni rad *Novi prilozi o Židovima u Koprivnici i okolici od kraja 18. stoljeća do 1848. godine* u kojemu govori o naseljavanju Židova u Koprivnici od 1800. do 1848. godine. U tom su razdoblju, iako malobrojni, uspjeli stvoriti jezgru buduće židovske zajednice utemeljenjem općine, groblja, Chevre Kadische i popratnih vjerskih sadržaja.

Agneza Szabo, sveučilišna profesorica u mirovini iz Zagreba, u stručnom radu *Problemi zaštite prirode i okoliša krajem 19. i na početku 20. stoljeća u gradu Koprivnici* upozorava da se u tematiziranom razdoblju u Koprivnici i njezinu predgrađu zbog postupnog razvoja gospodarstva, trgovine i obrta, zajedno s razvojem prometnica te postupnom industrijalizacijom, moralo početi ozbiljno razmišljati o pitanju zaštite prirode i okoliša na najrazličitije načine, a na to je upućivao i Obrtni zakon donesen 1884. te krajem 19. stoljeća osnovano Društvo za poljepšavanje grada.

Povjesničar i politolog Vladimir Šadek iz Koprivnice, nakon priloga u *Podravini* br. 10 (2006.) u kojem je pisao o političkoj situaciji i izborima u Molvama na prijelazu iz 19. u 20. stoljeće, u ovom broju piše o svakodnevnom životu u Molvama u tom razdoblju. U svojem preglednom radu *O svakodnevnom životu u Molvama od 1895. do 1910. godine* Šadek konstatira da se u Molvama na razmeđu 19. i 20. stoljeća uz bogat vjerski život - zahvaljujući novosagrađenoj velebnj crkvi i čudotvornom kipu Majke Božje Molvarske - vodio i dinamičan društveni život zahvaljujući porastu broja stanovnika te kulturnim i interesnim udrugama koje se u to vrijeme osnivaju.

Povjesničar Željko Karaula iz Bjelovara, koji se u *Podravini* dosad javio s nekoliko prikaza i priređivanjem izvorne građe, u ovom broju objavljuje prvi put znanstveni rad, i to pod naslovom *Neki prilozi povijesti Varaždinske krajine i vojnog komuniteta Bjelovar do 1848. godine i uloga nekih istaknutih pojedinaca*. U radu daje prikaz nekih činjenica iz društvenog, političkog i kulturnog razvoja tog prostora te propituje ulogu pojedinaca, poput učitelja i autora udžbenika i rječnika Ladislava Škrobota, seoskog župnika i pisca Ivana Šveara te književnika Petra Preradovića, koji su u to pretpreporodno doba svojim radom i zalaganjem omogućili da to područje bude ravnopravno uključeno u kulturni i društveni razvitak Trojedne kraljevine.

Urednik i najučestaliji autor u *Podravini*, Hrvoje Petrić sa zagrebačkog Filozofskog fakulteta, u ovom broju donosi izvorni znanstveni rad *Političke prilike u Imbriovcu i Đelekovcu od 1918. do 1941.* iz kojega je vidljivo da je politički život u tom burnom razdoblju na tim područjima obilježila Hrvatska seljačka stranka te seljak, književnik i političar iz Đelekovca, član HSS-a, Mihovil Pavlek Miškina.

Martina Grahek-Ravančić iz Hrvatskog instituta za povijest iz Zagreba svojim se izvornim znanstvenim radom *Bleiburg i križni put - na putu povratka kroz Podravinu* prvi put javlja u časopisu *Podravina*. Autorica u svojem radu analizira najvažnije historiografske kontroverze vezane uz događaje s Bleiburga i križnog puta. Prvo na osnovi memoaristike, publicistike i historiografije analizira događaje s kraja Drugoga svjetskog rata (slom NDH i uspostava novog režima), a zatim pozornost posvećuje organizaciji i provedbi povlačenja velikog broja vojnika

i civila prema zapadnim saveznicima u Koruškoj, kao i izručenje zarobljene kolone i njezin dugotrajan povratak u domovinu, s posebnim osvrtom na podravsku dionicu puta.

Znanstveno-stručni dio *Podravine* na najbolji način opsežnim izvornim znanstvenim radom *Prirodna osnova kao čimbenik naseljenosti gornje hrvatske Podravine* zaključuju su autori Dragutin Feletar, član suradnik HAZU, i Petar Feletar sa zagrebačkog Prometnog fakulteta. Autori u svojem članku nakon analize prirodno-geografskih značajki gornje hrvatske Podravine zaključuju da je prirodna osnovica tijekom povijesnog razvoja bila glavni čimbenik prostorne distribucije naseljenosti. Najatraktivnija zona ocjedito je područje würmskih i dijelom holocenih terasa. Sjeverno od tog područja je slabije naseljena zona dravskog poloja, a južno najslabije naseljena zona brežuljkastoga neogenog pobrđa. U radu su temeljito razrađene i značajke geološko-geomorfoloških, hidrogeografskih i klimatskih osobitosti te specifičnih ekosustava Podravine. Spomenuti su i osnovni razlozi promjena u atraktivnostima za naseljavanje pojedinih zona tijekom povijesti te prostorna diferencijacija u sadašnjosti. Članak je popraćen s mnogo slikovnih, kartografskih i tabličnih priloga u boji. Sadrži, među ostalim, osnovnu pedološku i geomorfološku (reljefnu) kartu gornje hrvatske Podravine, kartu važnijih ekosustava i zaštićenih područja u Podravini, kartu četiriju osnovnih longitudinalnih naseobnih zona u gornjoj hrvatskoj Podravini, kartu prostornog rasporeda poznatih i značajnih arheoloških lokaliteta naseljavanja u Podravini od prapovijesti do kasnog srednjeg vijeka, kartu »ekoloških deset veličanstvenih« - deset najvažnijih zaštićenih i turističkih područja u Podravini, kartografski prikaz porasta ili pada broja stanovnika u naseljima gornje hrvatske Podravine 1771. i 2001. godine te njegov tablični ekvivalent, kartu suvremenog ekološkog stanja okoliša u Koprivničko-križevačkoj županiji te klimadijagram gornje hrvatske Podravine.

Drugi dio časopisa otvara prilog Hrvoja Petrića *Bibliografija radova prof. dr. Mire Kolar-Dimitrijević od 2003. do 2007. godine*, koji je nastao u povodu 75. rođendana dr. Dimitrijević-Kolar. Petrić na početku članka donosi kratak pregled života i rada te značajne podravske i hrvatske povjesničarke, članice uredništva i jedne od najučestalijih autorica u *Podravini*, a zatim daje bibliografiju njezinih radova od 2003. do 2007. godine, koja predstavlja nastavak prvoga dijela bibliografije njezinih radova (1966. - 2003.) koji je isti autor objavio u *Zborniku Mire Kolar-Dimitrijević* (2003.).

Rubriku prikaza novih knjiga i časopisa otvara Aleksandra Ščukanec prikazom dviju knjiga Velimira Piškorca, *Georgiana: rasprave i ogledi o đurđevačkom govoru i hrvatskokajkavskoj književnosti* (2005.) te *Germanizmi u govorima đurđevačke Podravine* (2005.). Hrvoje Petrić daje prikaz knjige Mire Kolar-Dimitrijević *Ferdo Rusan (1810. - 1879.). Od vojnika do ilirskog i pučkog pjesnika te nositelja prosvjetiteljskog i gospodarskog života Podravine* (2004.), knjige Zvonimira Despota *Vrijeme zločina. Novi prilozi za povijest koprivničke Podravine 1941. - 1948.* (2007.) i knjige Dragutina Kokše *Neizbrisiv trag mons. dr. Jurja Magjerca. Skica za portret* (2007.). Danijel Vojak piše o knjizi Mladena Pavkovića *Nisu krivi što su živi* (2007.), Dragutin Feletar o knjizi Mirka Androića *Starogradska varaždinska općina* (2008.), Josip Riđanović o knjizi skupine autora (Zvonimir Bartolić, Dragutin Feletar, Petar Feletar, Vladimir Horvat, Ladislav Kranjec, Hrvoje Petrić) *Općina i župa Donja Dubrava: povijesno-geografska monografija* (2007.) te Petar Feletar o *Zborniku o mons. dr. Jurju Magjercu* (2008.). Osim prikaza tih knjiga, Silvije Jerčinović piše o brošuri *Koprivnica - grad sa srcem. Vodič*

grada Koprivnice (2007.) te o časopisima *Ekonomska i ekohistorija: časopis za gospodarsku povijest i povijest okoliša* (vol 3, 2007., br. 3) i *Scientia Podraviana: glasilo Povijesnog društva Koprivnica* (godište 19, 2007., br. 21), Ivan Peklić o časopisu *Cris: časopis Povijesnog društva Križevci* (godište 9, 2007., br. 1), te Hrvoje Petrić o znanstvenom skupu *Žene u povijesti Koprivnice i Podravine* (Koprivnica, 2007.).

Mario Kolar

PODRAVINA. ČASOPIS ZA MULTIDISCIPLINARNA ISTRAŽIVANJA, BR. 14, VOL. VII, MERIDIJANI, KOPRIVNICA, PROSINAC, 2008.

Posljednji, četrnaesti, broj časopisa *Podravina* počinje člankom Ranka Pavleša, dugogodišnjeg istraživača podravske povijesti, pod naslovom »Područje Koprivničko-križevačke županije u odnosu na granice tijekom srednjeg i ranog novog vijeka« u kojemu autor nastoji prikazati odnos granica u blizini Koprivničko-križevačke županije i njihov utjecaj na postojeće stanovništvo u srednjem i ranom novom vijeku. U radu se podjednako istražuju državne i etničke granice. Prvi dio bavi se promjenama granica od doseljavanja Slavena do 1526. godine, a u drugom dijelu rada autor obrađuje odnos spram granica početkom novog vijeka, koji je uvelike bio definiran širenjem Osmanskog Carstva, ali i uklapanjem hrvatskih i mađarskih zemalja u hasburšku državu.

Drugi po redu je rad Szabolcsa Varge »Grad Pečuh u doba osmanske vlasti« u kojem se opisuje 145-godišnja turska nazočnost u Pečuhu. Zahvaljujući toj činjenici, autor ustvrđuje da je grad Pečuh u to doba bio most između kršćanske i muslimanske kulture, kulturni i prosvjetni centar te time obogaćen istočnjačkom kulturom i arhitekturom. Zanimljiva je usporedba i sličnost s gradovima Osijekom i Banja Lukom, čiji su se graditelji u ono doba međusobno dogovarali. Pečuh je također predstavljao krajnju točku trgovine s Balkanom, što je rezultiralo time da i dandanas predstavlja jedan od najznačajnijih gradova južnog Zadunavlja.

Zoltan Gőzsy u svom članku »Svećenstvo i katolička obnova u južnom Zadunavlju nakon osmanske vladavine« analizira razvoj institucija Katoličke crkve i oblike katolicizacije u prvoj polovini 18. stoljeća kroz djelovanje određenih župa i svećenika. U članku se bavi i problemima samog ustroja župa, koji su bili uvjetovani različitim zahtjevima od države, same Crkve ili, pak, zemljoposjednika. Poseban naglasak je stavljen na prikaz uloge svećenika iz reda hrvatskog narodnog korpusa na području samog južnog Zadunavlja i onih koji su dolazili iz same Hrvatske te na njihov značaj na hrvatsku zajednicu na područjima Šomođske, Baranjske i Zala županije.

U članku »Plemićka obitelj Tattenbach i njihovi posjedi u Štajerskoj« Dejan Zadravec s mariborske Univerze govori o usponu i padu plemićke obitelji Tattenbach te o njihovim posjedima. Riječ je o bavarskoj obitelji koja se u Štajerskoj spominje već krajem 15. stoljeća, a čiji su se prethodnici u blizini rijeke Sutle borili protiv turskih najezda.

Mirela Slukan-Altić iz Instituta društvenih znanosti »Ivo Pilar« na temelju arhivskih izvora, a osobito zapisnika Gradskog poglavarstva Varaždina te kartografskih izvora, obrađuje

Ekonomska i ekohistorija *Economic- and Ecobistory*

Časopis za gospodarsku povijest i povijest okoliša

Journal for Economic History and Environmental History

Volumen V. / Broj 5
Zagreb - Samobor 2009.
ISSN 1845-5867
UDK 33 + 9 + 504.3

Nakladnici / Publishers:

Društvo za hrvatsku ekonomsku povijest i ekohistoriju
Society for Croatian Economic History and Environmental History
Ivana Lučića 3, HR - 10000 Zagreb
tel.: +385/1/61-20-148, fax: +385/1/61-56-879

Izdavačka kuća Meridijani
p.p. 132, 10430 Samobor
tel.: 01/33-62-367, faks: 01/33-60-321
e-mail: meridijani@meridijani.com
www.meridijani.com

Sunakladnici / Co-publishers:

Sekcija za gospodarsku povijest Hrvatskog nacionalnog odbora za povijesne znanosti Zagreb
(moderator: Hrvoje Petrić)

Međunarodni istraživački projekti: »Triplex Confinium - Hrvatska višegraničja u euromediterranskom kontekstu« (voditelj prof. dr. sc. Drago Roksandić) i Triplex Confinium - »Hrvatska riječna višegraničja« (voditeljica: doc. dr. Nataša Štefanec) Zavoda za hrvatsku povijest Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu

Urednici / Editors-in-chief:

Hrvoje Petrić, Drago Roksandić

Uredništvo / Editorial Staff:

Dragutin Feletar, Željko Holjevac, Mira Kolar-Dimitrijević, Dubravka Mlinarić, Nenad Moačanin,
Hrvoje Petrić, Drago Roksandić, Mirela Slukan Altić, Ivica Šute

Međunarodno uredničko vijeće / International Editorial Board:

Drago Roksandić - predsjednik (Zagreb, Hrvatska), Daniel Barić (Le Havre-Pariz, Francuska), Slaven Bertoša (Pula, Hrvatska), Zrinka Blažević (Zagreb, Hrvatska), Tatjana Buklijaš (Cambridge, UK), Boris Golec (Ljubljana, Slovenija), Hrvoje Gračanin (Zagreb, Hrvatska), Andrej Hozjan (Maribor, Slovenija), Halil İnalçik (Ankara, Turska), Egidio Ivetic (Padova, Italija), Silvije Jerčinović (Križevci, Hrvatska), Karl Kaser (Graz, Austrija), Isao Koshimura (Tokio, Japan), Marino Manin (Zagreb, Hrvatska), Christof Mauch (München, Njemačka), Kristina Milković (Zagreb, Hrvatska), Ivan Mirnik (Zagreb, Hrvatska), Mirjana Morosini Dominick (Washington D.C., SAD), Géza Pálffy (Budimpešta, Mađarska), Daniel Patafta (Zagreb, Hrvatska), Lajos Rácz (Szeged, Mađarska), Gordan Ravančić (Zagreb, Hrvatska), Marko Šarić (Zagreb, Hrvatska), Mladen Tomorad (Zagreb, Hrvatska), Jaroslav Vencalek (Ostrava, Češka), Milan Vrbanus (Slavonski Brod, Hrvatska), Zlata Živaković Kerže (Osijek, Hrvatska)

Grafički urednik / Graphic design:

Alojz Zaborac

Prijelom / Layout:

Meridijani, Hrvoje Herceg

Lektura / Language editing:

Aleksandra Slama i Dražena Santini

Za nakladnike / Journal directors:

Petra Somek, Hrvoje Petrić

ISSN:

1845-5867

Tisak / Print by:

Bogadigrafika, Koprivnica 2009.

Adresa uredništva / Mailing address:

Hrvoje Petrić (urednik)
Zavod za hrvatsku povijest, Filozofski fakultet
Ivana Lučića 3, HR-10000 Zagreb
e-mail: h.petric@inet.hr

Tiskano uz potporu Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa RH i Koprivničko-križevačke županije